

מחצית השקל: סמל לאחדות לאומית
הרב מואיז נבון

~ ארבע פרשיות ~

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כט עמוד א [עם תרגום]

משנה. ראש חדש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת [ז"א: : השבוע] - מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית החדש הזה לכם, בחמישית חוזרין לכסדרן. לכל מפסיקין, בראשי חדשים, בחנוכה, ובפורים, בתעניות, ובמעמדות, וביום הכיפורים.

גמרא. תנן התם (משנה שקלים א: א): באחד באדר משמיעין על השקלים [כט: ועל הכלאים. בשלמא על הכלאים - דזמן זריעה היא, אלא על השקלים מנלן? אמר רבי טבי אמר רבי יאשיה: דאמר קרא + במדבר כ"ח+ זאת עלת חדש בחדשו, אמרה תורה: חדש והבא קרבן מתרומה חדשה. וכיון דבניסן צריך לקנות את הקורבנות מתרומה חדשה, קדמינן וקרינן באחד באדר, על מנת שיביאו שקלים למקדש...

- שקלים של מכירת יוסף
- שקלים של קריעת ים סוף
- שקלים של המן הרשע

~ פרשת שקלים ~

שמות ל – (יא) וַיְדַבֵּר יְקֹנֶק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לִיקְוֹן בְּפִקֹּד אֲתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בְּפִקֹּד אֲתָם: (יג) זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֻצֵי הַשָּׂקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשָּׂקָל מִחֻצֵי הַשָּׂקָל תְּרוּמָה לִיקְוֹן: (יד) כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה יִתְּנוּ תְּרוּמַת יְקֹנֶק: (טו) הָעֶשְׂרִי לֹא יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֻצֵי הַשָּׂקָל לִתְּת אֶת תְּרוּמַת יְקֹנֶק לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: (טז) וְלִקְחֹת אֶת כֶּסֶף הַכֶּפָּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי יְקֹנֶק לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: פ

- למה תרומה מיוחדת? • למה דווקא חצי שקל? • למה גביה כל שנה אם הקופה מלאה? • למה כפרה?

~ מסר סמבולי ~

ר' הירש, שמות (ל:יב)

בו ברגע שאדם בא בכלל מניין "פקודי בני ישראל" הרי שהוא לומד להעריך את עצמו כ"בן ישראל", ודבר זה מעורר בליבו את תודעת ערך עצמו, והוא רואה את עצמו כהתגלמות אומתו. באותו רגע הוא נקרא ללמוד לקח רב משמעות: לא על ידי הוויית עצמו גרידא, ולא על ידי יישותו עצמו יש ערך ומשמעות "נפשו" ולאישיותו, הוא איננו נעשה חלק בלתי-מבוטל של האומה על ידי עצם קיומו והנאת חייו, אף איננו זכאי לקיומו עקב עצם עובדת הווייתו. **רק מי שנותן ותורם - עולה למניין, רק מי שנותן ותורם קונה זכות להמשך קיומו ...**

ר' הירש, שמות (ל:יג)

והביטוי הסמלי, שבו מביע כל אחד ואחד את התחייבותו לתרום ולעשות, הוא מחצית השקל. תרומתו של היחיד - אפילו תהא שלמה בתכלית השלמות- מבחינה אובייקטיבית לעולם לא תוכל להיות דבר שלם. פעולתו של יחיד- לעולם אינה אלא מקצת דבר, וכדי שפעולתו תהא שלמה, יש צורך בהתמסרות אחיו במידה שווה.

ר' הירש, שמות (ל:טז)

שתי קופות נפרדות היו אפוא במקדש: תרומת הלשכה וקדשי בדק הבית. כספי מחצית השקל שהוכנסו לקופת תרומת הלשכה, הוצאו כל שנה בשלמותם, ולא נצטברו בקופה זו כספים כלשהם, אלא היא הוקמה כל שנה מחדש. ואילו בקופת בדק הבית ניתן היה לצבור אוצר המקדש. תעודתן של שתי הקופות אופיינית ביותר. מכספי אוצר בדק הבית עשו והחזיקו רק את החלקים הדוממים, המוצקים והבנויים של בית המקדש ... וקיומם של הללו היו מובטחים ... אולם כל החי שבמקדש, כל החיים שיתעוררו על ידי המקדש... החזקתם של הללו צריכה לבוא אך ורק מתרומת הלשכה שהגיעו מתוך תרומתם של בני הדור ההווה, תרומה המתחדשת באומה תמיד בכל דור ודור...

JFK (1961): Ask not what your country can do for you – ask what you can do for your country.

~ מדרשים ~

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא ב - כי תשא

ר' פנחס בשי' ר' לוי אוי' לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים [דינר] כסף ונפל לכל אחד אחד מהן טבע [ז"א : מטבע של מחצית השקל ששווה ל2 דינר כסף, כך שכפרה למחירה ע"י 10 אחים 2 X דינר כסף = 20 דינר כסף], לפיכך יהא כל אחד ואחד [מבני ישראל] נותן שקלו טבע [ז"א : מטבע של מחצית השקל].

שפת אמת [1847-1905], פרשת שקלים

אלול-תשרי ~ אדר-ניסן

ראש השנה א:ב

... בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון ...

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא

נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ...

שמות פרק ו, ו-ז

(ו) לְכֹן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְקֹוֹק וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵיכֶם וְגֵאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזְרוּעַ נְטוּיָהּ וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים : (ז) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרַיִם :

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יב עמוד ב

אמר ליה רבא לרב נחמן : מכדי, מפוריא לפיסחא - תלתין יומין הוו, ומפוריא דרשינן בהלכות הפסח, דתניא : שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום

תלמוד ירושלמי מסכת שקלים פרק א דף מו טור א /ה"א

... כתיב "כל העובר על הפקודים" רבי יודה ... אמר כל דעבר בימא [ים סוף] יתן ...

בעל הטורים (יד:טז), ובקעהו

... בזכות בקע לגולגולת ... נבקעו המים.

~ פורים ~

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יג עמוד ב

אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגוי' אמר ריש לקיש : גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. והיינו דתנן : באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים.

אסתר ג

(ח) וַיֹּאמֶר הָמָן לְמֶלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ יִשְׁנוּ עִם אֶחָד מִפְּזָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכֹל מְדִינוֹת מְלָכוּתְךָ וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עָם וְאֵת דַּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלְמֶלֶךְ אֵין שׁוּה לְהַנִּיחָם : (ט) אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכְתָּב לְאַבְדָם וְעֵשְׂרֵת אֲלָפִים כֶּכַר כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלֶאכָה לְהַבִּיא אֶל גַּנְזֵי הַמֶּלֶךְ : (י) וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טְבַעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתְּנָהּ לְהָמָן בֶּן הַמְּדֵתָא הָאֲגָגִי צָרַר הַיְהוּדִים : (יא) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן הַכֶּסֶף נָתַן לְךָ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּטוּב בְּעֵינֶיךָ :

מגילה יג:ב

שמה תאמר קרחה אני עושה במלכותך - מפוזרין הם בין העמים, שמא תאמר אית הנאה מינייהו - מפורד, כפרידה [פרד] זו שאינה עושה פירות.

R. Kook, In the Desert – A Vision, p.78-79

Haman tried to establish that the Jewish people were no longer one ... God preempted Haman by commanding the Jews to donate the shekalim to the Tabernacle. By doing so, God established the Jewish collective...